

Een filosofische troostkoffer

IN GESPREK MET KINDEREN OVER ROUW, VERLIES EN VERDRIET

dr. Inge Tency

Symposium 'Bel maar als er iets is'

Rouwpraat in hulpverlening bij het verlies van een kind

24 februari 2023

WIE ZIJN WIJ?

Inge Tency

Vroedvrouw

Onderzoeker en docent Opleiding Vroedkunde

inge.tency@odisee.be

Eef Cornelissen

Filosoof

Onderzoeksgroep Exploratio

eef.cornelissen@odisee.be

FILOSOFISCHE TROOSTKOFFER

FILOSOFISCHE TROOSTKOFFER VOOR KINDEREN

SAMEN FILOSOFEREN OVER AFSCHIED, ROUW EN VERLIES

*“Bij alle vormen die afscheid aanneemt,
kun je verschillende emoties hebben:
boosheid, verdriet, vrolijkheid, angst.
Soms voel je dat allemaal tegelijk.
Dat is niet goed of fout. Maar het is wel
belangrijk om er met kinderen over te
praten, en afscheid nemen een beetje
te oefenen.”*

(Stine Jerssens)

FILOSOFISCHE TROOSTKOFFER

ACHTERGROND, INHOUD & METHODE

INLEIDING

- Vertrokken vanuit een context van neonatologie (NeoParent-project)
 - Ernstige ziekte of het verlies van een broertje of zusje
- Vertrouwde omgeving verandert
 - Veel vragen
 - Gevoelens van onzekerheid, angst, eenzaamheid en schuldgevoel
 - Van nature geneigd om kinderen af te schermen
- Waardevol om verhaal te kunnen doen
 - Troost en verbondenheid

WAT IS DE FILOSOFISCHE TROOSTKOFFER?

Tool om volwassenen te ondersteunen om met kinderen in gesprek te gaan over gevoelige existentiële thema's zoals rouw, verdriet, afscheid en dood.

Breed inzetbaar – in diverse contexten

Individueel of in groep

DOELGROEP

Ouders

Familie

Zorgverleners

Leerkrachten

Begeleiders uit de jeugdbeweging

Therapeuten en kindercoaches

METHODE

Inventarisatie van bestaand materiaal (rouw- en brussenkoffers)

Gesprekken met diverse organisaties – partners

Ontwikkeling eerste draft – feedback

Testfase troostkoffer (sept 2020 – april 2021)

- Ouders (kinderen 3-8 jaar)
- Zorgverleners
- Kleuter- en lagere school leerkrachten

Semigestructureerde interviews (n=12)

METHODE

“Er is duidelijk goed over nagedacht en het zijn vragen op de gesprekskaarten die ik niet onmiddellijk kan bedenken. Ik zit in een mama-rol en om ad hoc zelf iets te verzinnen, dat gaat niet. Dus dan zijn die kaarten wel heel handig. Zeker op een moment dat je kind emotioneel wordt, dan is dat fijn dat je de kaarten als houvast kan gebruiken.”

Resultaten

- Positieve ervaring
- Waardevolle aanvulling op bestaande rouwkoffers
- Aanzet om taboe te doorbreken
- Begeleiding en houvast tijdens gesprek
- Drempelverlagend om gevoelige thema's te bespreken

Optimalisatie troostkoffer

INHOUD TROOSTKOFFER

Handleiding filosoferen met kinderen over gevoelige thema's

Kinderverhalen met gesprekskaarten

Filosofische kinderboeken over afscheid en gevoelens

Troostobjecten

Leestips

KINDERVERHALEN MET GESPREKSKAARTEN (3-8 JAAR)

Verhalen over afscheid, verlies en dood

- Een boom vol herinneringen
- Kikker en het vogeltje
- De vraag van eend
- Vos en goudvis

Verhalen over het verlies van een broertje of zusje

- Mijn kleine grote zus
- Ono, een bijzonder broertje
- Ik wil bij jou zijn

DE VRAAG VAN EEN EEND

'Ik zou willen weten,' begon eend, ik zou willen weten wat er gebeurt, als je er niet meer bent. Ik bedoel: als je dood bent.'

Even werd het muisstil. Eend prikte zenuwachtig in haar vleugel. Iedereen wist dat ze net een kuiken verloren had. Bij de eerste zwemles was het kuiken kopje onder gegaan en nooit meer boven gekomen.

DE VRAAG VAN EEND

(3-8 jaar)

Grote vragen voor een gesprek

Waarom stellen we vragen?

Bestaat er op elke vraag een antwoord?

Waarom is eend verdrietig?

Wat is verdriet?

Kan je blij zijn en verdrietig op hetzelfde moment?

Welke vraag wil jij aan eend stellen?

Heb jij ook grote vragen in je hoofd?

Kan eend ook terug vrolijk worden? Wat heeft ze daarvoor nodig?

Waar gaat het kuikentje van eend naartoe als het gestorven is?

Zou het leuk zijn om altijd te blijven leven?

Gaat iedereen dood?

Kan een steen ook doodgaan? Of blijft die altijd leven? En een wolk?

Bestaat er iets dat altijd blijft bestaan?

KIKKER EN HET VOGELTJE

KIKKER EN HET VOGELTJE

(3-6 jaar)

Grote vragen voor een gesprek

Wat betekent 'leven'?

Wat is doodgaan?

Hoort de dood bij het leven?

Waar gaat de vogel naartoe als hij dood is?

Wat betekent 'missen'?

Als je iemand mist, wat gebeurt er dan?

Is verdriet hetzelfde als missen?

Waar zit 'missen' in je lichaam?

Kan je blij en verdrietig zijn op hetzelfde moment?

Wat heb je nodig om blij te zijn?

Blijft vogel leven in het hart van kikker?

Is het leven 'geweldig', zoals kikker zegt?

FILOSOFISCHE KINDERBOEKEN

FILOSOFISCHE KINDERBOEKEN

OVER AFSCHIED EN GEVOELENS

'Wat voel ik' van Oscar Brenifier is een boek vol vragen van en voor kinderen over gevoelens zoals liefde, boosheid of angst. Dit boek helpt volwassenen om samen met kinderen te praten over gevoelens.

'Alles wat was, hoe ga je om met afscheid' van Stine Jensen bevat enkele mooie filosofische oefeningen en anekdotes en stimuleert kinderen om na te denken over verdriet, verandering en troost.

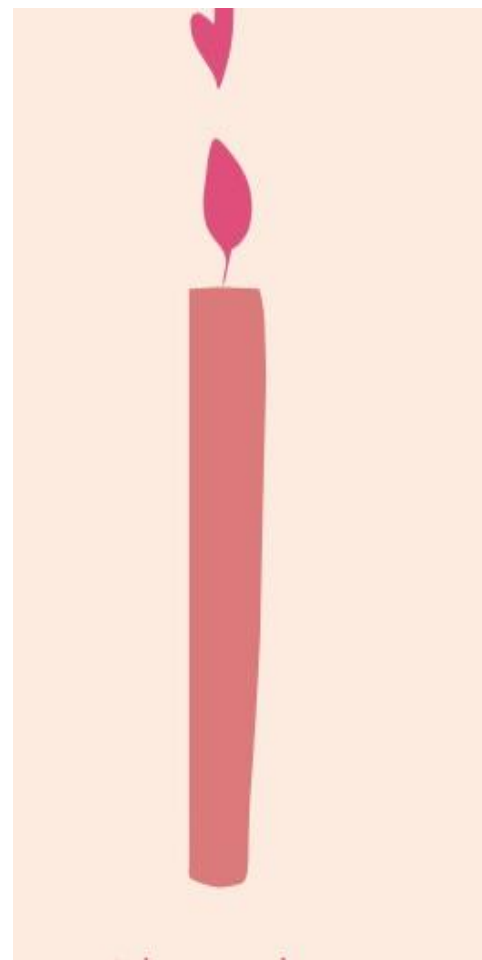
TROOSTOBJECTEN

TROOSTHARTJE

TROOSTKAARS

TROOSTSCHRIFT

FILOSOFISCHE TROOSTKOFFER

FILOSOFEREN MET KINDEREN

WAT IS FILOSOFEREN?

- Gespreksmethode waarin samen wordt nagedacht over levensvragen en existentiële thema's
- ontwikkeld door professor in de wijsbegeerte Matthew Lipman
- Gebaseerd op de Socratische vraagstelling
- Focus op 'critical, creative and caring thinking'

FILOSOFISCHE VRAGEN

Grote levensvragen

Open vragen die uitnodigen tot

- nadenken
- het onderzoeken van verschillende perspectieven

Geen (eenduidig) antwoord

Waar ga je naartoe als je dood bent?

Is verdriet voor iedereen hetzelfde?

Wanneer mis je iemand?

Bestaat er iets dat altijd blijft?

FILOSOFEREN MET KINDEREN OVER ROUW, VERLIES EN AFSCHEID

Samen nadenken over levensvragen

- Open gesprek
- Filosofische vragen van het kind samen onderzoeken
- Samen verkennen van mogelijkheden
- Nadruk niet op het vinden van juiste antwoorden

*'Toen Anna dood was, stelde ik
hele rare vragen aan mijn zus.'*

Wat betekent missen? Waarom bestaat pijn? Waarom hebben we soms verdriet?

WAAROM FILOSOFEREN MET KINDEREN?

Persoonlijke ontwikkeling

Leren gedachten en gevoelens verwoorden

Emoties benoemen en plaatsen

Samen zoeken naar begrip en betekenis

Veerkracht om met onzekerheden om te gaan

HOE FILOSOFEREN MET KINDEREN?

Aanleiding – prikkel

Rustige en veilige plek

Gesprek

- Vanuit aanleiding – spontane vragen van kind
- Troostobjecten
- Afronden

VOORBEELD GESPREK OVER ROUW EN VERLIES

VOORBEELD GESPREK ROUW EN VERLIES

VOORBEELD FILOSOFISCH GESPREK

VOORBEELD

Op de blog van Levensles van Mercedes vind men een mooi voorbeeld van een filosofisch gesprek met kinderen over rouw en verlies in de klas.

Link https://www.levenslesvanmercedes.com/blog-niet-monddood/622784_in-de-klas

VOORBEELD GESPREK OVER ROUW EN VERLIES

TAKE HOME MESSAGE

Samen met kinderen een open gesprek in een veilige context over existentiële thema's voeren is belangrijk

Het zorgt ervoor dat kinderen met vragen over rouw, verlies en verdriet en bijhorende behoeften en emoties kunnen omgaan

De filosofische troostkoffer biedt hierbij de nodige ondersteuning aan volwassenen om dit gesprek aan te gaan

FILOSOFISCHE TROOSTKOFFER

ENKELE PRAKTISCHE ZAKEN

Waar is het materiaal te vinden?

<https://neoparent.be/brussen-troostkoffer/> Brussen Troostkoffer

Door middel van een literatuuroverzicht, aangevuld met inventarisatie van bestaand materiaal, inspirerende voorbeelden uit de praktijk en gesprekken of interviews met verschillende stakeholders en experts, werd inzicht verworven in de noden en behoeften van brussen, hoe ze de opname beleven en hoe ze de relatie ervaren met het opgenomen broertje/zusje.

Op basis hiervan werd een troostkoffer ontwikkeld worden met als doel tools aan te reiken voor volwassenen (ouders, grootouders, zorgverleners, leerkrachten, enz.), zodat ze dialooggesprekken met kinderen kunnen aangaan over moeilijke, gevoelige, existentiële thema's zoals lijden, pijn, dood, afscheid nemen, enz. Dergelijke gesprekken zijn gebaseerd op de methode van filosoferen met kinderen. Deze existentiële troostkoffer wordt momenteel getest bij o.a. ouders, leerkrachten en zorgverleners en kan een aanvulling vormen op bestaande brussen/rouwkoffers.

Waar is het materiaal te vinden?

- Afdelingen Neonatale Intensieve Zorgen in Vlaanderen
 - <https://www.tevroeg.be/wat-is-een-neonatologie>
- Gezondheidsbib CM Sint-Niklaas
 - <https://www.cm.be/diensten-en-voordelen/advies-en-informatie/diensten/gezondheidsbib/oost-vlaanderen>
- Levensles van Mercedes
 - <https://www.levenslesvanmercedes.com/>
- Verspreiding via openbare bibliotheken

BETROKKENHEID VAN HET GEZIN OP NEONATOLOGIE: SIBLINGS IN DE KIJKER

Eef Cornelissen
Inge Tency
Simonne Vandewaerde
Bo Fagardo

Garant, 2021

KADET-PROJECT: FOCUS OP GROOTOUDERS

Over Odisee Vacatures Nieuws Contact Nederlands

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

Opleidingen Campussen Studeren@Odisee Werken & studeren Samenwerken Onderzoek

Zoeken [Inschrijven](#) [Login](#)

Kadet: Intergenerationele ondersteuningstool voor grootouders en brussen

Met het project Kadet ontwikkelen we een intergenerationele ondersteuningstool voor grootouders en brussen. Deze tool richt zich op de rol die grootouders opnemen ten aanzien van een kleinkind met een ernstig of langdurig zieke broer of zus. Uit onderzoek blijkt dat ouders bezorgd zijn om te weinig aandacht te besteden aan de noden van deze brussen. Verder blijkt dat grootouders goed geplaatst zijn om de tekortkomingen in emotionele en praktische steun op te vangen. Aan de hand van kwalitatief

Kadet

zoekt grootouders

om een praat- en doeboek uit te testen met een kleinkind dat een ziek broertje of zusje heeft.

Wat gebeurt er in je hoofd als je je zorgen maakt?

Aan wie zou jij graag een stukje magische taart geven?

Kan je blij en bang zijn op hetzelfde moment?

Hoe ziet jouw perfecte dag eruit?

Het project Kadet van Odisee hogeschool ondersteunt grootouders en kleinkinderen met een ernstig of langdurig ziek broertje of zusje.

We ontwikkelden voor grootouders en kleinkinderen een praat- en doeboek om samen in gesprek te gaan en leuke activiteiten te doen.

Meer info <https://www.odisee.be/kadet>

We zijn benieuwd wat jullie van het Kadet-boek vinden.

Ben jij grootouder en wil je graag dit boekje testen met je kleinkind (4-10 jaar) ?

Neem contact op met Delphine Maes

delphine.maes@odisee.be

0478 05 67 57

Kadet

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

**INTERGENERATIONELE ONDERSTEUNINGSTOOL VOOR GROOTOUDERS MET EEN ZIEK
KLEINKIND EN BRUSSEN**

Nodendetectie bij grootouders, ouders en zorgverleners met voorstelling van het KADET-boek

GRATIS WEBINAR

Donderdag 9 maart 2023 , 19u30-21u

INSCHRIJVEN

<https://forms.office.com/e/WTi7dkyw5H>

MEER INFO: <https://www.odisee.be/kadet>

FILOSOFISCHE TROOSTKOFFER

BEDANKT VOOR UW
AANDACHT!

Vragen?

CONTACTGEGEVENS

Inge Tency

Docent en onderzoeker Opleiding Vroedkunde

Hospitaalstraat 23

9100 Sint-Niklaas

T +32 (0) 3 288 32 02 (bureau)

T +32 (0) 3 776 43 48 (receptie)

M +32 (0) 474 98 84 27

inge.tency@odisee.be

www.neoparent.be

